

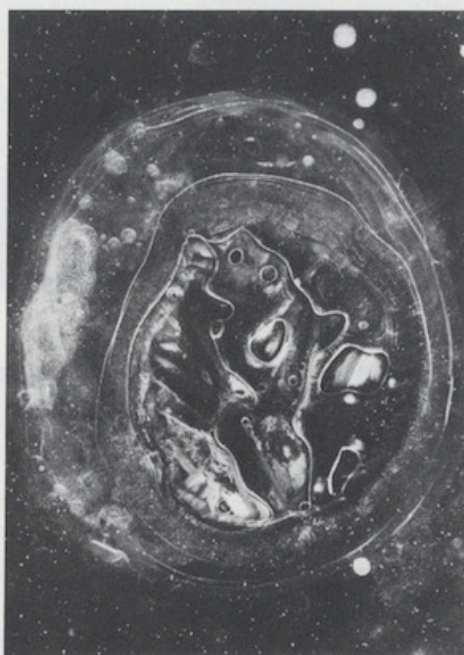
KICKEN IN KEULEN TOONDE "FOTOFORM"

Fotografie in Duitsland

In het naoorlogse Duitsland van ruïnes en vluchtelingen hadden ook de beoefenaars van pure fotografie het moeilijk aan hun trekken te komen. Om maar te zwijgen van de experimentelen. Zelfs in 1949, toen het leven zich al weer wat hersteld en „het onvermogen om te rouwen” zich bereids manifesteerde, werden de vernieuwers met de nek aangekeken. Op de officiële tentoonstellingen, zoals de „belangrijke” Fotomesse in Neustadt, werden zij geweerd en verwezen naar een dependance die niet onder de verantwoordelijkheid van de conservatief ingestelde jury viel.

De verontwaardiging van de uitgestotenen, onder wie Chargesheimer en Marta Hoepffner en jongeren als Keetman, Lauterwasser en Reisewitz, leerlingen van Adolf Lazi in Stuttgart, was groot. Maar zij lieten het er verder bij, totdat Otto Steinert ter plekke verscheen en berusting plaats maakte voor stoutmoedigheid. Zo ontstond onder de bezielende leiding van Otto Steinert, de van fotografie bezeten arts, een groep die weliswaar geen lang leven was beschoren, maar die desondanks kans heeft gezien een uitdaging te vormen: „fotoform”.

Galerie Rudolf Kicken in Keulen, Albertusstrasse 47/49, besteedde in de reeks fotohistorische tentoonstellingen, die ik van bijzonder belang acht voor de fotografische geschiedschrijving, aandacht aan „fotoform” en bracht werk bijeen van de leden (Peter Keetman, Siegfried Lauterwasser, Wolfgang Reisewitz, Toni Schneiders, Otto Steinert, Ludwig Windstosser en Heinz Hajek-Halke), dat voor het merendeel uit de tijd van „fotoform” stamde, een periode die niet nauwkeurig te traceren valt, zoals ook wel duidelijk wordt uit de inleidende beschouwing van Hans Georg Puttnies in de catalogus, die het uiteenvallen van de groep, na enkele tentoonstellingen in Italië en Duitsland, vooral toeschrijft aan het feit dat de leden zo omstreeks 1951 hun eigen weg gingen en de lichtelijk maniakale formalist Otto Steinert aan zijn lot overlieten. Volgens Puttnies heeft „fotoform” Steinert geen win-

Toni Schneiders, ca. 1950

deieren gelegd. De groep zou de basis hebben gelegd voor Steinerts internationale erkenning als fotonionier en hem bovendien hebben geholpen in vrij korte tijd als autodidact een leidende positie te verwerven, eerst als professor aan de Werkkunstschule in Saarbrücken, later als leider van de fotoklas aan de befaamde Folkwangschule in Essen. Boeiender dan deze nogal irrelevante notities in het controversiële betoog van Puttnies vind ik zijn opmerkingen over het formalisme van Steinert, dat verlamdend moet hebben gewerkt: „Einem Freund, der ihm beim Durchfahren einer malerischen holländischen Landschaft aufforderte, ein Foto zu machen, entgegnete er: ‚Ich möchte es schon, aber ich darf es nicht’”.

Ernst Fuhrmann

Een heel andere tentoonstelling bij Kicken, gewijd aan de plantenfotograaf Ernst Fuhrmann, verleide Volker Kahmen tot een vergelijkende beschouwing, opgenomen in een uitmuntend gedrukte monografie, waarin hij de betekenis van Fuhrmann

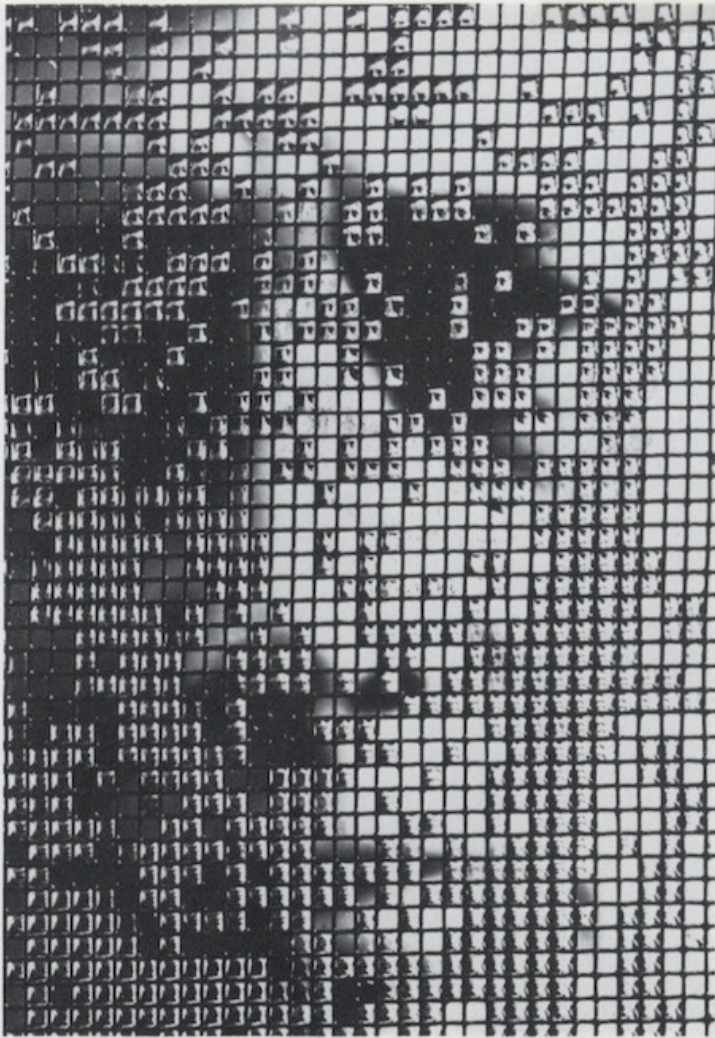
Toni Schneiders

op exacte wijze aangeeft. Zowel voor Karl Blossfeldt als voor Renger-Patzsch zijn planten middel: de een laat oervormen zien, de ander gebruikt planten om tot gestileerde composities te komen. Maar bij Fuhrmann gaat het om het geheim, het wonder van planten: „So leuchten in Fuhrmanns Aufnahmen verschiedenartigste Lebensfunktionen auf, und das gerade im Hinblick auf Tierexistenzen, die ihm in den Pflanzenkörper gebannt erscheinen”. Ernst Fuhrmann (1886-1956) schreef gedichten, toneelstukken en romans, was verbonden aan de volkenkundige afdeling van het Folkwang-Museum in Essen en publiceerde „Die Pflanze als Lebewesen” en „Das Wunder der Pflanze”. „Grundformen des Lebens” verscheen in 1962 na zijn dood in New York, waar hij sinds 1938 verbleef. Zijn plantenfoto's bezitten iets stralends, een innerlijk licht, dat op indringend kijken duidt. Ernst Fuhrmann bezat een schouwend oog.

WILLEM K. COUMANS

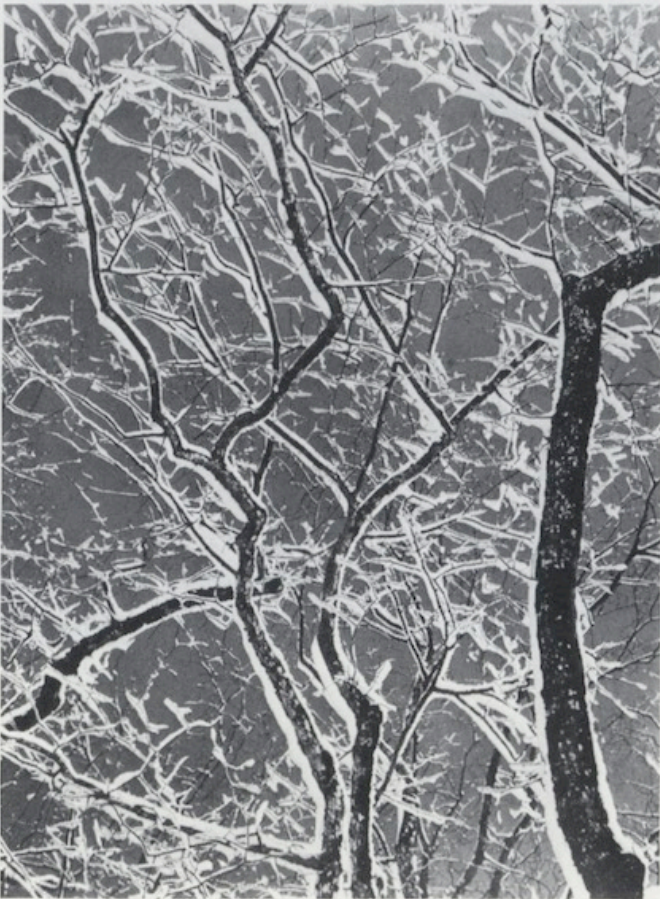
Toni Schneiders

Peter Keetman, 1001 gezichten, ca. 1950

Ernst Fuhrmann, asplenium nidus, ca. 1928

Siegfried Lauterwasser, „winterliches Filigran“, ca. 1950

Heinz Hajek-Halke, 1954